

تبیین تحولات مفهوم مرز در فضای سیاسی مجازی

رسول افضلی* - دانشیار دانشکده‌ی جغرافیا، دانشگاه تهران
محمد باقر قالیباف - دانشیار دانشکده‌ی جغرافیا، دانشگاه تهران
میثم احمدی فیروزجانی - کارشناس ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۰۷/۱۳ تأیید نهایی: ۱۳۹۰/۱۲/۱۷

چکیده

مرز به پدیده‌ای فضایی گفته می‌شود که بازتابنده‌ی قلمرو حاکمیت سیاسی یک دولت بوده و مطابق قواعدی خاص در مقابل حرکت انسان، انتقال کالا و نشر افکار مانع ایجاد می‌کند. جهانی شدن و بحث گسترش فزاینده‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات که از آن به‌عنوان "جامعه‌ی شبکه‌ای" یاد می‌شود، به تحوّل و دگرگونی در ابعاد مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی منجر شده و ویژگی‌های جامعه‌ی شبکه‌ای همچون اقتصاد اطلاعاتی، فرهنگ مجازی و کاهش اهمیت زمان و مکان در تعاملات اجتماعی، ویژگی متمایزی به هزاره‌ی سوم بخشیده است که ملموس‌ترین این دگرگونی‌ها را می‌توان در عوامل، عناصر و مفاهیم جغرافیایی مشاهده کرد. در چنین فضایی که با عنوان "فضای سایبر" توصیف می‌شود، مجموعه‌هایی از ارتباطات درونی انسان‌ها از طریق رایانه و مسائل مخابراتی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی شکل می‌گیرد. بدین ترتیب، مرز به‌عنوان یکی از مفاهیم پایه‌ای جغرافیای سیاسی مانند مفاهیم دیگر همچون سرزمین، ملت، دولت و حاکمیت در عصر جهانی شدن و فضای مجازی دچار دگرگونی‌های فراوانی شده است. در این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی در پی این مطلب هستیم که مرز به‌عنوان یک پدیده‌ی جغرافیایی در عصر جهانی شدن و با پیدایش فضای مجازی دچار چه تحولاتی شده است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، هر چند تحولات دوران معاصر و فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی توانسته‌اند برخی کارکردهای مرز را تغییر دهند؛ ولی نتوانسته‌اند ماهیت آن را از بین ببرند.

کلیدواژه‌ها: مرز، فضای مجازی، فناوری اطلاعاتی، جهانی شدن، حاکمیت.

مقدمه

مرز به پدیده‌ای فضایی گفته می‌شود که بازتابنده‌ی قلمرو حاکمیت سیاسی یک دولت بوده و مطابق قواعدی خاص در مقابل حرکت انسان، انتقال کالا، نشر افکار و... مانع ایجاد می‌کند. بنابراین هدف از ایجاد مرزها، اعمال حاکمیت دولت‌ها بر مناطق تحت کنترل خود و مردم ساکن در این مناطق بوده است. اما با تحولاتی که در جهان ایجاد شده، مسأله‌ی حاکمیت دولت‌ها بر مناطق تحت کنترل خود تضعیف شده است، بنابراین مفهوم سنتی مرزها نیز با تحولات جدید دگرگون شده است. جهانی‌شدن صنعت، تجارت، امور مالی و علوم، مشاغل و فعالیت‌های مختلف، به این معنا است که ممکن است مرزهای مختلفی برای مقاصد مختلف وجود داشته باشد. از سوی دیگر، همان‌طور که تلگراف، تلفن و راه‌آهن در قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم سبب تحول چشم‌اندازهای ملی و بین‌المللی شدند، فناوری ارتباطات و وجه مشخص آن، یعنی اینترنت در زمان ما، تحولات بی‌سابقه را به دنبال داشته‌اند؛ تا آنجا که به وجه غالب جهان معاصر تبدیل شده است. گسترش فزاینده‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات که مانوئل کاستلز از آن به‌عنوان "جامعه‌ی شبکه‌ای" یاد می‌کند، به تحول و دگرگونی در ابعاد مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی منجر شده است. ویژگی‌های جامعه‌ی شبکه‌ای همچون اقتصاد اطلاعاتی، فرهنگ مجازی و کاهش اهمیت زمان و مکان در تعاملات اجتماعی، ویژگی متمایزی به هزاره‌ی سوم بخشیده است که ملموس‌ترین این تحولات و دگرگونی را می‌توان در عوامل، عناصر و مفاهیم جغرافیایی مشاهده کرد. در چنین فضایی که با عنوان "فضای سایبر" توصیف می‌شود، مجموعه‌هایی از ارتباطات درونی انسان‌ها از طریق رایانه و مسائل مخابراتی، بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی شکل می‌گیرد. فضای مجازی به‌عنوان فضای خلق شده توسط رایانه‌ها و شبکه‌های الکترونیکی از نمونه‌های عصر جهانی‌شدن در کنار فضای واقعی به یک واقعیت ملموس تبدیل شده است و با در نظر گرفتن این تحولات، این مسأله مهم است که انسان‌ها علاوه بر اینکه در فضای واقعی با ایجاد مرزها در پی کنترل جریان‌های مختلف هستند، در فضای مجازی نیز - که نمی‌توان واقعیت آن را انکار کرد - نیازمند مرزهای مجازی برای کنترل آمودشدها هستند. بدین ترتیب مهم‌ترین سؤال‌هایی که مطرح می‌شود اینکه، مرز به‌عنوان یک پدیده‌ی جغرافیایی در عصر جهانی‌شدن و با پیدایش فضای مجازی، دچار چه تحولاتی شده است؟ و دیگر اینکه، در فضای سیاسی مجازی مرزبندی و کنترل‌های مرزی به چه صورت ظاهر شده‌اند؟ همچنین فرضیه‌های مطرح اینکه، مرزها هر چند در عصر جهانی‌شدن و در فضای سیاسی مجازی دچار تغییر و تحولات شدند، ولی ماهیت آن از بین نرفته، بلکه کارکردهای جدیدی به آن اضافه شده است. فیلترینگ، کارت‌های اعتباری، کدهای مخابراتی، کدهای اینترنتی و... از کارکردهای جدید مرز و به‌عنوان مرزهای الکترونیکی شمرده می‌شوند.

مبانی نظری

نگاهی به مفهوم مرز

مرزهای سیاسی مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی یک واحد متشکل سیاسی از واحدهای دیگر است. در ضمن وجود همین خطوط است که زمینه‌ی وحدت سیاسی را در یک سرزمین - که ممکن است فاقد هرگونه وحدت طبیعی یا انسانی باشد - ایجاد می‌کند. خطوط مرزی، خطوطی اعتباری و قراردادی هستند که به‌منظور تحدید حدود یک واحد سیاسی

روی زمین مشخص می‌شوند. بنابراین، مرزها از گفتمان‌های اصلی و مهم جغرافیای سیاسی به‌شمار می‌روند (میرحیدر، ۱۳۸۵: ۱۶۱).

در ادامه به برخی از تعاریف و دیدگاه‌های متخصصان و نظریه‌پردازان جغرافیای سیاسی در مورد مرز آورده می‌شود (جدول شماره ۱).

جدول ۱. تعاریف نظریه‌پردازان جغرافیای سیاسی از مرز

پژوهشگر	تعریف
دزه میرحیدر	مرز به پدیده‌ی فضایی گفته می‌شود که بازتابنده‌ی قلمرو حاکمیت سیاسی یک دولت بوده و مطابق قواعد خاص در مقابل حرکت انسان، انتقال کالا یا نشر افکار مانع ایجاد می‌کند. مهم‌ترین کارکرد مرزها، ایجاد مانع در برابر حرکت انسان، کالا و افکار است (میرحیدر، ۱۳۸۰: ۱۱۴).
مویر	مرزها در جایی به‌وجود می‌آیند که فصل مشترک عمودی میان حاکمیت‌های کشوری از سطح زمین می‌گذرد (مویر، ۱۳۷۹: ۲۸۱).
پیروز مجتهدزاده	انسان برای مشخص کردن پیرامون جولانگاه خود، آن‌گونه که با گستره‌ی جولانگاه همسایه تداخل نیابد، ناچار به تعیین خطوطی قراردادی در بخش پیرامون محیط زیست یا قلمرو خود است. گونه‌ی گسترش‌یافته‌ی این مفهوم، خط پیرامونی است که بخش پایانی جولانگاه یک دولت را مشخص می‌کند و جنبه‌ی سیاسی به‌خود گرفته، مرز خوانده می‌شود (مجتهدزاده، ۱۳۷۹: ۳۱).
مارتین گلاسنر	مرز یک خط نیست، بلکه یک سطح است. خطی عمودی که از طریق فضا، خاک و زیرزمین کشورهای همسایه را از یکدیگر جدا می‌کند. این سطح در روی زمین به‌صورت یک خط به نظر می‌رسد (Glssner, 1993: 75).
پیتر تیلور	مفهومی با نگاه از بیرون به درون است که افتراق و جدایی را نشان می‌دهد (Taylor, 1991: 145).
درایسدل و بلیک	مرز به پدیده‌ی فضایی گفته می‌شود که بازتابنده‌ی قلمرو حاکمیت سیاسی یک دولت بوده و مطابق قواعد خاصی در مقابل حرکت انسان و انتقال کالا مانع ایجاد کند (درایسدل و بلیک، ۱۳۷۴: ۱۰۱).
پرسکات	مرز به یک خط اشاره دارد و سرحد اشاره به یک ناحیه یا محدوده‌ی مرزی دارد (Perescott, 1987: 13).
ماکس دروئو	مرز می‌تواند حدی باشد که دو ارتش در حال جنگ را در دو سوی یک جبهه نظامی در عمل از هم جدا کند (دروئو، ۱۳۷۴: ۷۰).
رحمتی راد	مرز یعنی حدود حاکمیت کشور، مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی کشور از کشورهای همسایه، عامل به‌وجودآورنده‌ی وحدت سیاسی یا طبیعی و انسانی در کشور، بزرگترین عامل امنیت و استقلال و آخرین حد قلمرو یک کشور.

منبع: قالیباف و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۵

مروری بر این تعاریف نشان می‌دهد که در عین تنوع تعاریف و تعبیرها، ماهیت مرز واحد است. اما همان‌طور که مشاهده می‌کنیم، هر یک از تعاریف دارای جنبه‌های مختلفی است که بر اساس زمینه‌ی فکری و برداشت علمی تعریف‌کننده، برای بیان حقیقت و به‌منظور هماهنگی آن با کارکردها و مسائل مختلف، مورد توجه آنها، تفسیر و تعبیر شده است. در مجموع، مرزها تأثیرات مستقیم و گسترده‌ای بر استقلال و تمامیت ارضی، حاکمیت ملی، امنیت داخلی،

اوضاع اقتصادی، فرهنگ و ایدئولوژی، دیپلماسی و نیروی نظامی دارند و حدّ نهایی کنترل و حاکمیت هر دولت را بر قلمرو و مردم خود نشان می‌دهند (جان پرور، ۱۳۸۷: ۱۵).

روش پژوهش

در این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای، استفاده از اسناد و مدارک در رابطه با موضوع و کاوش در سایت‌های اینترنتی، به دنبال این مطلب هستیم که مرز به‌عنوان یک پدیده‌ی جغرافیایی در عصر جهانی شدن و با پیدایش فضای مجازی، دچار چه تحولاتی شده است. بدین ترتیب متغیر مستقل این پژوهش، فضای سیاسی مجازی و به‌طور کل، فناوری اطلاعاتی است و متغیر وابسته‌ی آن مفهوم مرز است، بنابراین پژوهش از نوع همبستگی منفی خواهد بود.

شکل‌گیری فضای سیاسی مجازی و ویژگی‌های آن

چنین به‌نظر می‌رسد که با نزدیک شدن به پایان قرن بیستم، زمینه‌ای جهانی برای تحولاتی فراگیر به‌وجود آمده باشد. انسان‌ها از همه اقصاء و در همه مناطق، در مورد شرایط موجود و مقصدی که به‌سوی آن حرکت می‌کنند با بی‌برنامگی روبه‌رو هستند (جانستون و دیگران، ۱۳۸۳: ۵). تأثیرگذارترین ویژگی مطالبات کمی زندگی ما در عصر جدید، گستره‌ای از تغییرات شدیدی است که در حال رخ دادن هستند. امروز افق کلی فعالیت‌های اجتماعی در حال دگرگونی‌های اساسی است، به‌گونه‌ای که هیچ‌یک از زوایای آن بی‌بهره نمی‌ماند. در فرایندهای اقتصادی، قطعیت حاصل از انبوه‌سازی نظام فکری هنری فورد (فوردیسم)، جای خود را به تشکیلات دیگر داد. این نظام فکری برپایه‌ی سلسله‌مراتب نظام‌یافته از شرکت‌های عظیم و اتحادی ناهماهنگ با نیروی کار در این شرکت‌ها بنا شده بود؛ هرچند ماهیت پسا فوردیسم (پست فوردیسم) هنوز به‌طور کامل روشن نیست، بی‌تردید این نظام با در برداشتن آنتی‌تزیهای نظام فوردیسم، با قابلیت انعطاف بیشتر و نیروی کار قطبی‌شده، ظاهر خواهد شد (همان: ۶).

تغییرات در قلمرو سیاست نیز به‌همین اندازه چشمگیر بوده است. به‌گونه‌ای که به‌اشکال مختلف، سطح رفاه عمومی در کشورهای غنی‌تر کاهش یافته و در بسیاری از کشورهای جهان، مسئولیت دولت در قبال شهروندان، به‌معنای واقعی نادیده گرفته شده است (همان: ۶). نوآوری‌ها و نویابی‌های دوره‌ی مدرن در چارچوب فناوری بخار و برق، نیرو را از عضلات آدمی به درون خود ماشین و ابزار انتقال داد. فناوری پیوسته پیشرفت کرد، تا جایی که انسان‌ها در انتهای قرن بیستم با استفاده از سامانه‌های مخابراتی و الکترونیکی، وارد عصر اطلاعات و پیدایش فناوری اطلاعات شدند. فناوری اطلاعات خود را به‌صورت فضای سایبر در قالب ماهواره، رایانه و رسانه‌های دانش‌محور رمزی و نمادین دیجیتال نشان داد. دانیل بل ویژگی‌های این عصر را در قالب یازده اصل این‌گونه معرفی می‌کند: مرکزیت یافتن دانش نظری، آفرینش نوعی فناوری جدید فکری، گسترش طبقه‌ی علمی، تغییر از کالاها به خدمات، تغییر در خصلت کار به‌صورت انسانی شدن کار، تبدیل شدن علم به آرمان ذهنی، پایگاه‌های علمی فناورانه، اداری، فرهنگی، نهادی و ارتش به‌مانند واحدهای

سیاسی، شایسته‌سالاری بر اساس تعلیم و تربیت مهارت، پایان کمیابی به‌جز کمیابی مربوط به اطلاعات و زمان و اقتصاد اطلاعاتی (بل، ۱۳۸۵: ۴۴۷).

ویژگی بارز انقلاب فناوری کنونی، نه محوریت دانش و اطلاعات، بلکه کاربرد این دانش و اطلاعات در تولید دانش و وسایل پردازش - انتقال اطلاعات در یک چرخه‌ی بازخورد فزاینده، میان نوآوری و کاربردهای نوآوری است (کاستلز، ۱۳۸۰: ۶۱). آنچه ما "فضای مجازی" می‌نامیم، می‌تواند به‌عنوان گروهی از شبکه‌های ارتباطی الکترونیک به‌هم‌پیوسته توصیف شود. اینترنت یک موضوع فیزیکی با ماهیت مادی نیست، بلکه مجموعه‌ای از پروتکل‌های شبکه‌ای است که به‌وسیله‌ی تعدادی از شبکه‌ها به‌وجود آمده است و اطلاعات بین آنها ارسال می‌شود. به‌علاوه، اینترنت وسیله‌ای است که از طریق آن، یک کاربر در فضای واقعی و در یک صلاحیت به‌خصوص با یک کاربر در فضای واقعی که در صلاحیت دیگری قرار دارد، ارتباط برقرار می‌کند. دنیای "فضای مجازی" وجود فیزیکی فراتر از رایانه‌ای که در آن مستقر است، ندارد (تحریری، ۱۳۸۳: ۸). البته این بدین معنا نیست که اینترنت واقعی نیست؛ زیرا اینترنت خود دنیایی از اطلاعات است که پیامدهای آن وجود واقعی دارد. ویژگی کلیدی اینترنت این است که شبکه بر اساس منطق تنظیم شده است تا براساس جغرافیا.

مفهوم فضای سیاسی مجازی

تأثیر و تأثر متقابل بین عرصه‌ی سیاست و مفاهیم وابسته (مانند حکومت، دولت، دموکراسی و آزادی) با جغرافیا و مفاهیم وابسته به آن، از مباحث سنتی شاخه‌های متعدد علوم اجتماعی است. رشته‌هایی مانند علم سیاست، جغرافیای سیاسی، روابط بین‌الملل و غیره با رویکرد سیاست، محیط و ارتباطات به تعامل بین دو نظام جامعه‌ای می‌پردازد. فضا بُعد دوم جغرافیا به‌شمار می‌رود. از سوی دیگر، ظهور و رواج ICTS^۱ در دو دهه‌ی گذشته - به‌ویژه "انقلاب اینترنت" در یک دوره‌ی بسیار کوتاه یک‌دهه‌ای - عرصه‌ی سیاست و جغرافیا را دچار دگرگونی بنیادین کرده است. در نتیجه‌ی ظهور فناوری‌ها و ارتباطات رایانه‌ای و دیجیتالی، امروزه تمام مفاهیم عرصه‌ی سیاسی با بهره‌گیری از صفت‌هایی تعریف می‌شوند که ماهیت ارتباطی و اطلاعاتی دارند. مفاهیم پایه‌ای ICTS مانند الکترونیک، دیجیتالی، مجازی، سایبری و آنلاین، ماهیت جهان جدید را نشان می‌دهد. شهروند الکترونیک، دولت مجازی/دیجیتالی، دموکراسی دیجیتالی، حکومت الکترونیک و امثال آن، اشاره به عصری دارند که در آن جامعه‌ی الکترونیک و سیاست الکترونیک در حال ظهور است. بی‌شک دیجیتالی، الکترونیک، مجازی و سایبر، یک فضا را شامل می‌شوند و آن را شکل می‌دهند. بنابراین ما سیاست را در یک فضای جدید مشاهده می‌کنیم که به القابی نامیده می‌شود که در بالا ذکر شده و با مجاز و سایر ترکیب شده است. بدین ترتیب در فضای سیاسی مجازی هم با عوامل سیاسی و هم با عامل جغرافیا (فضا) سروکار داریم. حکومت، دولت، ملت و غیره، از مهم‌ترین بحث‌های جغرافیای سیاسی و علم سیاست به‌شمار می‌روند که در فضای مجازی این مفاهیم بازنمایی شده‌اند، در نتیجه فضای سیاسی مجازی را شکل می‌دهند. گفتنی است که مفهوم فضای سیاسی مجازی با جغرافیای سیاسی فضای مجازی ارتباط تنگاتنگی دارند که تفکیک آنها از هم دشوار خواهد بود.

ویژگی و ابعاد حاکمیت در فضای مجازی

حاکمیت ملی یا آنچه انگلیسی زبان‌ها آن را National Sovereignty می‌نامند، از جمله مفاهیمی است که از قرار گرفتن در چهارچوب تعریفی واحد می‌گریزد. اکثر پژوهشگران این مفهوم را مفهومی مبهم و انتزاعی می‌دانند (صدوقی، ۱۳۸۰: ۵۹). بدین ترتیب تعریف عملیاتی حاکمیت ملی به‌طور واقعی مشکل است. پیش از هر چیز باید به دو نکته اشاره کرد، در رابطه با حاکمیت ملی باید بین دو جنبه‌ی متفاوت، اما مرتبط حاکمیت ملی تمایز قائل شد:

نخست، حاکمیت به‌عنوان یک اصل سازمان‌دهنده‌ی روابط میان کشورها: این جنبه با نقش حاکمیت در تعریف تعهدها و فعالیت‌های بین‌المللی کشورها مرتبط است. کانون محوری آن اینست که کشورها اجازه‌ی انجام چه کاری دارند و اجازه‌ی چه کاری ندارند.

دوم، حاکمیت به‌عنوان یک ابدهال سرزمینی: این جنبه با رابطه‌ی سرزمینی (قلمرو) و قدرت در یک نظام مبتنی بر دولت، دارای حاکمیت مرتبط است. کانون آن اینست که یک دولت تا چه حد اقتدار مؤثر به یک نقش جغرافیایی را دارد (همان: ۶۷).

به‌طور کلی حاکمیت دولت در بخش کلان به سه دسته تقسیم می‌شوند: ۱) حاکمیت اقتصادی دولت ملی؛ ۲) حاکمیت سیاسی دولت ملی؛ ۳) حاکمیت نظامی دولت ملی. به‌طور حتم حاکمیت ملی در دورانی که فناوری‌های ارتباطی به‌صورت امروزی نبود با حاکمیت امروزی دولت – ملت، به دلیل پیشرفت‌های فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی، بسیار فرق داشت.

۱- شبکه‌های الکترونیکی و حاکمیت اقتصادی

مهم‌ترین مؤلفه‌های حاکمیت اقتصادی دولت‌ها، کنترل بر نظام مالی و توان آن برای مالیات‌بستن و مالیات‌ستانی است. شبکه‌های الکترونیکی، دو کاربرد مهم در سپهر اقتصادی را به نام تجارت الکترونیکی و بانکداری الکترونیکی امکان‌پذیر می‌کنند که اولی بیشتر بر توان مالی مالیات‌بستن و مالیات‌ستانی دولت‌ها تأثیر می‌گذارد و دومی بر کنترل دولت‌ها بر نظام مالی، هرچند این‌ها تا حدی به هم مرتبط هستند (همان: ۱۸۶).

۲- شبکه‌های الکترونیکی و حاکمیت نظامی

در نظام حاکمیت و ستفالیایی یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های حاکمیت دولت‌ها، کنترل انحصاری آنها بر ابزارهای نظامی و خشونت سازمان‌یافته است. انحصار دولت‌ها بر ابزارهای نظامی و خشونت سازمان‌یافته، از مهم‌ترین مؤلفه‌های تعریف‌کننده‌ی حاکمیت سرزمین ملی است. معروف‌ترین کاربردی که شبکه‌های الکترونیکی در حوزه‌ی نظامی امکان‌پذیر می‌کنند، جنگ اطلاعاتی است. تکوین جنگ اطلاعاتی، به‌طور مستقیم به پیشرفت‌های سریع در فناوری‌های اطلاعاتی جدید مانند، شبکه‌های الکترونیکی در دو دهه‌ی اخیر مرتبط است (همان: ۱۹۲).

۳- شبکه‌های الکترونیکی و حاکمیت سیاسی

دو تا از مهم‌ترین مؤلفه‌های حاکمیت سیاسی دولت‌ها، مراقبت و کنترل دولت بر فضا و قلمرو کشور و دیگری اختیار حقوقی تدوین و اجرای قانون است. مهم‌ترین کاربردی که شبکه‌های الکترونیکی در این زمینه فراهم می‌کنند، جامعه یا اجتماع مجازی است. جوامع مجازی تجمع‌های اجتماعی الکترونیکی هستند که هر جا افراد به شبکه‌های الکترونیکی دسترسی داشته باشند، برای اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت در حوزه‌ای روی شبکه ایجاد می‌کنند. این جوامع مجازی برای هر منظوری ساخته می‌شوند. این‌ها سکونتگاه‌ها یا زیستگاه‌های اجتماعی جدیدی هستند که شکل و تجلی فیزیکی ندارند و درون شبکه فعالیت می‌کنند (همان: ۱۹۷).

مفهوم حاکمیت و سرزمین در گذر زمان؛ حاکمیت و سرزمین در گذشته

- حاکمیت مطلق به شکل اساسی و گسترده در حوزه‌ی سرزمین دولت‌ها اعمال می‌شد.
- سرزمین دولت‌ها به‌طور کامل تحت کنترل آن‌ها قرار داشت.
- نظام اداری و اجرائی حکومت‌ها به‌شکل سلسله‌مراتبی اعمال می‌شد.
- مرزها به‌طور کامل بسته و کنترل شدیدی بر آنها اعمال می‌شد.
- پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری نسبت به افکار عمومی وجود نداشت.

حاکمیت و سرزمین در حال حاضر

- مرزها نفوذپذیر شده‌اند.
- حقوق بین‌المللی معطوف به آموشد از مرزها، بسیار توسعه یافته است.
- بازیگران داخلی در عرصه‌ی سیاست خارجی، قدرت روزافزون یافته‌اند.
- همه کشورها صرف‌نظر از فاصله‌ی جغرافیایی با یکدیگر همسایه شده‌اند.
- جهانی شدن سبب توسعه روابط شده، ولی در بسیاری از حوزه‌ها ابزارهای مدیریت این مسأله به‌وجود نیامده است.
- فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی عوامل تأثیرگذار بر سیاست خارجی به‌شمار می‌روند (گوهری مقدم، ۱۳۸۷: ۱۰۴-۱۰۶).

بحث و یافته‌ها

دیدگاه‌های موجود در زمینه‌ی مفاهیم جغرافیای سیاسی در عصر جهانی شدن

هلد و مک‌گرو، نظریه‌پردازان جهانی شدن را به سه دسته تقسیم کرده‌اند. گروه اوّل جهان‌گرایان افراطی قرار دارند که معتقد به پایان الگوهای سنتی ژئوپلیتیک هستند و هیچ نقش و جایگاهی برای بازیگران ژئوپلیتیک سنتی همانند حکومت‌ها و ملت‌ها در عصر جهانی شدن لحاظ نمی‌کنند. از پیروان این دسته گیّه نو، کینجی اوهمای، ابراین، پل ویرلو،

فوکویاما، هانگتینگتون و ریچارد فالک را می‌توان نام برد که اغلب از پایان دولت – ملت‌ها و مرگ جغرافیا سخن می‌گویند و بر این باورند که ژئوپلیتیک مربوط به دوران سرزمینی است و ظهور جهانی‌شدن، باعث از بین رفتن آنها شده است (اتواتیل و دیگران، ۱۳۸۰: ۲۶۵ و Glick, 1995: 59). بدین ترتیب در عصر جهانی‌شدن، نقش دولت‌ها از حالت دستور و کنترل خارج می‌شود؛ چراکه واحدهای فضایی جدید شکل می‌گیرند که کینچی اوهمای آن واحد را منطقه – کشور می‌نامد. حاکمیت ملی در حال ضعیف شدن است. به این معنا که یک حاکمیت برای اعمال حاکمیت خود باید ملاحظات بین‌المللی را در نظر بگیرد، و جنبه‌هایی چون حقوق بشر و افکار عمومی و جهانی یا وابستگی‌های اقتصادی را لحاظ کند (Ohmae, 1995: 82). گروه دوم واقع‌گرایان نام دارند که در واقع نقطه‌ی مقابل جهان‌گرایان افراطی هستند و معتقدند که در عصر جهانی‌شدن، نه تنها از اهمیت دولت – ملت‌ها کاسته نشده، بلکه بر اهمیت آنها نیز افزوده شده است. از طرفداران این نظریه می‌توان گیلپین، جونز، کراسنر، تامپسون، وایس و والتر را نام برد. از دیدگاه این گروه چهار مقوله‌ی ملت، سرزمین، تاریخ در گذشته و حکومت مقدس بوده و همچنان مقدس باقی خواهند ماند (هلد و مک‌گرو، ۱۳۸۲: ۱۶ و مویر، ۱۳۷۹: ۱۵۸). هلد و مک‌گرو بر این باورند که دولت – ملت‌ها در عصر ارتباطات، قدرت‌های زنده و پویا هستند که جهانی‌شدن تأثیری بر تضعیف آنان ندارد (شولت، ۱۳۸۳: ۳۲ و McGrew, 2000: 130; Held, 1999: 3). والتر نیز معتقد است که قرن بیستم قرن دولت – ملت‌ها بوده و قرن بیست‌ویکم نیز چنین خواهد بود (سلیمی، ۱۳۸۴: ۱۳۰). گروه سوم تحوّل‌گرایان نام دارند. آنها بر این باورند که فرایند جهانی‌شدن به معنای نابودی حکومت‌ها نیست، بلکه کارکرد جدیدی را به آن می‌افزاید. همچنین پدیده‌های سیاسی مانند ملت، حاکمیت، هویت، قلمرو سرزمینی، اقلیت، بوم و... از بین نخواهد رفت، بلکه کارکرد و مفهوم آن تغییر خواهد یافت. از نظریه‌پردازان این دسته می‌توان افرادی چون کاستلز، دیوید هلد، آنتونی مک‌گرو، جیمز روزنا، جوزف نای و رابرت کوهن را نام برد. برجسته‌ترین جغرافی‌دانان سیاسی نیز در این رده قرار دارند و این شاید به دلیل حسّ تعصّب آنها نسبت به مفاهیم دولت – ملت، ژئوپلیتیک، حکومت، حاکمیت، سرزمین و مرز است که در مقابل ادعاهای جهان‌گرایان افراطی ایستاده‌اند و با آنها مقابله می‌کنند. از جمله جغرافی‌دانان سیاسی که در این گروه قرار دارند، می‌توان به اتوا، اگینو، کوربرویچ، دالبی، اسلیتر، تیلور اشاره کرد. اتوا معتقد است، سرزمین‌سازی در آینده نیز تداوم خواهد یافت؛ ولی این سرزمین‌زدایی با نوع قبلی آن متفاوت است. این سرزمین‌سازی از دیالکتیک دو تز و آنتی‌تز، یعنی سرزمین‌زدایی و بازسرزمین‌سازی ایجاد شده است (میرحیدر، ۱۳۸۵: ۱۸-۱۶). (Otuathail, 1996: 16)

امنیت و تهدیدگران امنیتی در فضای سیاسی مجازی

امنیت همواره اساسی‌ترین عنصر زندگی بشر بوده است. ترس در همه حال و همه زمان‌ها نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌ها و چه بسا جهت‌گیری‌های دولت‌ها ایفا کرده است (ماه پیشانیان، ۱۳۸۹: ۳۹). لغت‌نامه‌ی وبستر (۲۰۰۸) امنیت مجازی را این‌گونه تعریف کرده است؛ به اقداماتی که در راستای محافظت از رایانه و سامانه‌های رایانه‌ای در اینترنت صورت می‌گیرد، امنیت مجازی می‌گویند.

از آنجاکه رایانه اساس و پایه‌ی فضای مجازی را تشکیل می‌دهد، در بسیاری از موارد امنیت مجازی به اقدامات انجام‌شده در راستای ایمن‌کردن سامانه‌ها و شبکه‌های رایانه در برابر آسیب، سرقت اطلاعات، استفاده‌ی غیرمجاز، ویروس و غیره، در این فضا گفته می‌شود (عاملی، ۱۳۸۷: ۲۱۹).

دولت - ملت‌ها برای بقا و امنیت بخشیدن به شهروندان ناگزیرند در عصر اطلاعات، دید واقع‌گرای خود را با قدرت نرم و پیچیده‌ی جدید سازگار کنند. در سبک سنتی کنترل و حفظ اطلاعات امنیتی، کار به دست سازمان‌ها و روش‌های پنهان کاری می‌افتاد. دولت‌ها انحصار اخبار امنیتی را داشتند و از طریق سازمان‌های بسیار بروکراتیزه شده، به حفظ و کنترل آن برای کشورداری می‌پرداختند. اکنون با شکل‌گیری جامعه‌ی مجازی و کاربران توانا، فضای امنیتی اطلاعاتی نیز ماهیت سنتی خود را از دست داده است. بازیگران جدیدی شکل گرفته‌اند و موضوعات جدید پدید آمده‌اند. خبرها و اطلاعات بسیار زیاد و در دسترس هستند و افکار عمومی از اهمیت بسیاری برخوردار شده‌اند (میرمحمدی، ۱۳۸۶: ۱۷۰). ماهواره و اینترنت نگرانی‌ها و فرصت‌های زیادی برای به‌دست آوردن اطلاعات جاسوسی به‌وجود آورده‌اند. فناوری اطلاعات، به فن امنیت و نظم، شفافیت زیادی بخشیده است و قدرت دولت و نهادهایش را در مورد امنیت کشور از حالت تک‌بعدی و انحصاری درآورده است. فناوری جدید اطلاعاتی در حوزه‌ی امنیت که دارای چهار مؤلفه‌ی جمع‌آوری، تحلیل، دیپلماسی و ضد اطلاعات است، از سرعت، دقت، شفافیت و در عین حال کارایی برخوردار است (همان: ۱۹۳).

تهدیدهای مختلف در فضای سیاسی مجازی و ضرورت کنترل آن

در یک بررسی، مهم‌ترین تأثیرات منفی اینترنت در زمینه‌ی توزیع موارد ضد اخلاقی، تبلیغات نژادپرستی، تبلیغات ضد مذهبی، تشدید جریان یک‌سویه‌ی اطلاعات و یکسان‌سازی فرهنگی گزارش شده است. آثار اینترنت، نه تنها کشورهای جهان سوم؛ بلکه کشورهای صنعتی را نیز دچار نگرانی کرده است (عراقچی، ۱۳۷۷: ۶۴). همچنین در این زمینه می‌توان به بحث‌ها اشاره کرد که اطلاعات محرمانه و امنیتی کشورهای دیگر را مورد حمله قرار می‌دهند و در جنبه‌های مختلف سیاسی، مورد استفاده‌ی حکومت‌ها و گروه‌های مختلف برای رسیدن به اهداف خودشان است (جان پرور، ۱۳۸۷: ۱۰۰). به نظر می‌رسد که با وجود این تهدیدها، امنیت ملی، محلی و جانی انسان‌ها در فضای مجازی در خطر است. تهدیدها، تنها به تخریب اطلاعات شخصی یا جمعی محدود نمی‌شوند، بلکه وجود هزاران وب‌سایت و وبلاگ سیاسی، ضد دینی، ضد اخلاقی، و غیره، شهروندان الکترونیک را در معرض خطر قرار داده‌اند. از دیدگاه امنیت ملی می‌توان گفت که در شرایط حاضر، دولت‌ها و ملت‌ها با زنجیره‌ای از تهدیدهای نامشخص در محیط‌های مجازی روبه‌رو هستند که امنیت آنها را به چالش کشیده و ابزارهای سنتی تأمین‌کننده‌ی امنیت ملی، دیگر توان مقابله با آنها را ندارند بنابراین ضرورت حفاظت اطلاعات و ایجاد مرزهای مجازی به‌شدت احساس می‌شود. اگرچه تنها بعد امنیتی قضیه مطرح نیست. رقابت‌های قدرتی و توزیع و پخش ارزش‌ها، نمادها، اندیشه‌ها، شعارها و غیره، از جانب صاحبان قدرت و دست‌اندرکاران و طرفداران جهانی شدن در فضای مجازی، از یک سوی دیگر، محلی‌گرایی و انتشار هویت‌های مستقل و مجزا را بیان می‌کنند. بنابراین جهانی محلی شدن در این عرصه بیشتر قابل لمس است. بین سازمان‌های محلی، اتحادیه‌ی محلی، ارتباط تنگاتانی از نظر محلی‌گرایی وجود دارد، یعنی گروه‌ها و اقلیت‌های محلی - بوم‌شناسی، در راستای حفظ هویت خود،

مرزبندی‌های فضای مجازی را با چارچوب ارزشی و هویتی خود در فضای جغرافیای پیوند داده‌اند. اگرچه در وهله‌ی اول، به نظر می‌رسد که مرزبندی و تعیین حدود در فضای مجازی با آزادی گردش اطلاعات در عصر جهانی‌شدن در تناقض است، اما نگاه واقع‌بینانه به آن، وجود مرزهای مجازی را ضرورتی انکارنکردنی برای برقراری امنیت شبکه و آزادی جریان اطلاعات تشخیص می‌دهد (ویسی، ۱۳۸۸: ۳۱).

انواع تهدیدکنندگان فضای سیاسی مجازی

۱- جنایتکاران و گروه‌های جنایی

گروه‌ها و افرادی که از شبکه‌ی اینترنت برای مقاصد مجرمانه‌ی خود استفاده می‌کنند نیز، فرصت‌های جدیدی به دست آورده‌اند. این افراد به دلایل متعددی، به استفاده از زیرساخت‌های فناوری اطلاعات در جهت مقاصد خود تمایل دارند. برخی از این دلایل عبارتند از:

- جهانی‌شدن؛
- افزایش دسترسی به دارایی‌های تجاری، فرصت‌گرانه‌هایی را برای این افراد ایجاد کرده است.
- خود اینترنت نیز زمینه‌های جدید بسیاری را برای مجرمان فراهم کرده است. حتی بسیاری از فعالیت‌های مجرمانه که در شرایط فیزیکی انجام‌شدنی نبوده، در محیط اینترنت وضعیت جدیدی پیدا کرده است.
- ردیابی دشوار مهاجمان اینترنت نیز یک دلیل دیگر در این زمینه است. استفاده از پایگاه‌های ناشناس، شناسه‌های کاربری رایگان و نفوذ به رایانه‌های دیگران، پیچیدگی ردیابی را افزایش می‌دهد (حسن بیگی، ۱۳۸۴: ۱۱۴-۱۱۳).

۲- تروریست‌ها و گروه‌های افراطی

تروریسم از آن دسته تهدیدهای نوینی است که در جهان معاصر بسیار اهمیت دارد. رویدادهای یازدهم سپتامبر جدا از منشأ آن، نمونه‌ی بارز این نوع تهدید به‌شمار می‌رود. از جمله گروه‌های تروریستی نوین، تهدیدکنندگان امنیت ملی کشورها در فضای سایبر هستند. این گروه‌ها با هدف دستیابی به مقاصد خود، به زیرساخت‌های فناوری اطلاعات حمله می‌کنند. گسترش تعداد این گروه‌ها و بهره‌برداری از شرایط جدید، زمینه‌های تهدید آنها را بیشتر کرده است. ماهیت شبکه‌ای و بهم‌پیوسته‌ی دنیا و امکان خراب‌کاری از طریق این شبکه، باعث می‌شود که گروه‌های تروریستی بسیاری به وجود آیند. شرایط خراب‌کاری در فضای سایبر که بیشتر مبتنی بر دانش است، سبب کوچکتر، اما کاراتر شدن این گروه‌ها می‌شود. این در حالی است که استفاده از سلاح‌های پیشرفته، هم گران و هم خطرناک است و این خود در گذشته مانع توسعه‌ی این گروه‌ها بود (همان: ۱۵۷).

به‌طور معمول تروریست‌ها از اینترنت برای اهداف خود استفاده می‌کنند. در واقع تروریسم سایبری به روش‌هایی گفته می‌شود که با هدف از کار انداختن عملیات زیرساخت‌های بحرانی یک کشور انجام می‌شوند. بنابراین، تروریست‌ها

که از راه دور قصد چنین خرابکاری‌هایی را دارند، از فناوری اطلاعات و ارتباطات بهره می‌گیرند. برخی روش‌های مورد استفاده در مقاصد این افراد به شرح زیر است:

الف) بمب‌های پست الکترونیکی؛

ب) ایجاد ترافیک؛

ج) خراب‌کاری‌های فیزیکی در فضای سایبر؛

د) ویروس و کرم‌های رایانه‌ای (حسن بیگی، ۱۳۸۴: ۱۵۷).

۳- هکرها

واژه‌ی هک در سال ۱۹۵۰، زمانی که هنوز رایانه و فرهنگ دیجیتال وجود نداشت، از سوی گردانندگان سیستم‌های رادیویی آماتوری و در معنای تغییر برای رسیدن به عملکرد بهتر به کار گرفته شد.

با آغاز دوران دیجیتال و به‌خصوص عصر رایانه، واژه‌ی هکر نیز معنای نوبی گرفت و به‌طور عام به جامعه‌ای با یک فرهنگ اشتراکی متشکل از برنامه‌نویسان و مهندسان الکترونیک ماهری گفته می‌شد که با دادن راهکارهای نو، افق کار با رایانه را گسترش می‌دادند. اعضای این جامعه (هکرها) نقش به‌سزایی در به‌وجود آمدن و همه‌گیر شدن بسیاری از پدیده‌های دوران اینترنت داشتند. پدیده‌هایی چون سیستم عامل یونیکس، یوزنت، وب و جنبش نرم‌افزار آزاد (احمدی، ۱۳۸۹: ۷۳). در واقع به برنامه‌نویسان و کاربرانی که می‌توانند به‌صورت غیرمجاز با استفاده از خطاهای نرم‌افزاری یا انسانی به سیستم‌های رایانه‌ای نفوذ کنند، هکر می‌گویند.

هکرها همواره از مهم‌ترین تهدیدکنندگان فضای مجازی شناخته می‌شوند که به نیات مختلف، اقدام به هک سایت‌ها و دسترسی به اطلاعات اشخاص، نهادها و سازمان‌ها می‌پردازند.

پیدایش مرزهای جدید در فضای سیاسی مجازی

کنترل جریان اطلاعات، به‌عنوان یک دل‌مشغولی و نگرانی اولیه در منازعات سیاسی و نظامی، همواره مورد توجه حاکمیت‌ها بوده است. برای نمونه در طول جنگ سرد، غربی‌ها به ارسال برنامه‌های رادیویی از آلمان غربی به آلمان شرقی و همین‌طور از هنگ کنگ به چین اقدام کردند. عناصر فناوری قدیمی، همچون رادیو و تلویزیون متمرکز و وابسته به امواج بودند، بنابراین حکومت‌ها توانستند با پرداخت هزینه‌های ارسال پارازیت کنترل خود را ادامه دهند (اسلامی، ۱۳۸۱: ۱۳۰). همچنین در این راستا با پیشرفت فناوری بسیاری از حکومت‌ها در برخورد با ارتباطات الکترونیکی که از مرزهای سرزمینی آنها عبور می‌کنند، با متوقف کردن یا قاعده‌مند کردن جریان اطلاعات، پاسخ دادند. بسیاری از حکومت‌ها نیز موانع تجاری ایجاد کردند یا اینکه برای کالاهایی که به‌صورت مجازی از مرزهای عبور می‌کردند، مالیات قرار دادند و با حکومت‌های دیگری هم‌آوا شدند که معتقدند با اطلاعاتی که از طریق اینترنت در حیطه‌ی صلاحیتشان وارد می‌شود، ممکن است موجب آسیب‌دیدن شهروندان شود. براین اساس، امروز تفکر جدیدی نسبت به مرزهای فضای مجازی به‌وجود آمده که مورد استقبال زیادی قرار گرفته است و آن اینکه فضای مجازی را فضای بین‌المللی، مانند دریای

آزاد، قطب جنوب و فضای ماورای جو تلقی کنیم. همان‌گونه که در این سه فضا هیچ حاکمیتی وجود ندارد و صلاحیت حکومت‌ها در آنها بر اساس ملاحظات دیگری مانند تابعین تعیین می‌شود، در فضای مجازی نیز صلاحیت حکومت‌ها را نه بر مبنای سرزمین که بر مبنای روابط دیگر در نظر بگیریم. تئوری فضای بین‌المللی، یکی از راه‌گشایین تلقی‌ها جهت تجسم مرز برای فضای مجازی است (جان پرور، ۱۳۸۷: ۹۸). امروزه حاکمیت حکومت‌ها نمی‌توانند اجازه دهند که آثار مخرب و زیان‌بار یک فعالیت آنلاین در دنیای اتم‌ها، به کشور و شهروندانش سرایت کند، به همان صورت که یک حاکمیت نمی‌تواند اجازه دهد که بمب‌ها و موشک‌ها از جای دیگری در سرزمین پرتاب شوند (Thorton, 1997: 8). وقتی یک سایت خلاف اخلاق حسنه حرکت می‌کند، در میان مرزهای کشوری قرار می‌گیرد، آثار این اقدامات به آن تسری می‌یابد و حاکمیت یک کشور نمی‌تواند ایمن از آثار آن باشد. بنابراین مقامات داخلی، منفعت و علقه قوی در جلوگیری از آثار مخرب بعضی از اقدامات مجازی و خسارت‌های ناشی از آن دارند. در این راستا نمایندگی‌های انتظامی آمریکا در حال شرح اجرای حقوق‌هایی نسبت به اینترنت و فضای مجازی هستند. البته این بحث وجود دارد که یک حکومت نمی‌تواند قواعدی را اجرا کند، مگر اینکه صلاحیت آن قواعد را داشته باشد (Wilske, 2001: 34). چنانکه شاهد هستیم در حکومت آمریکا - که ادعا شده در آن آزادی بیان و آزادی اطلاعات اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد - جهت تنظیم اینترنت تلاش کرده است، اما با توجه به چالش‌هایی که در این حقوق با آن روبه‌رو شده، شروع به این اقدام کرده که حقوق جدیدی را جهت جلوگیری از تهدیدهای ناشی از اینترنت ایجاد کند (Gordon, 2006: 4). بنابراین در دنیای کنونی، جهان از طریق شبکه‌ی اینترنت به‌شدت متداخل شده و فواصل دور، بسیار نزدیک و در کنار یکدیگر قرار گرفته است. این شبکه‌ی جهانی، فرصت‌ها و امکانات زیادی برای حکومت‌ها و ملت‌ها فراهم کرده است؛ اما نگرانی‌های فزاینده‌ای نیز در حفظ ارزش‌های حیاتی و امنیت ملی به‌وجود آورده است (عراقچی، ۱۳۷۷: ۶۴).

انواع مرزهای جدید فضای سیاسی مجازی (مرزهای مجازی)

۱- فیلترها

فیلتر اینترنتی یا فیلترینگ، عبارت است از محدود کردن دسترسی کاربران اینترنت به وب‌گاه‌ها و خدمات اینترنتی که از دیدگاه دست‌اندرکاران فرهنگی و سیاسی هر کشور، برای مصرف عموم مناسب نیست، اعمال فیلتر به‌وسیله‌ی ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی انجام می‌شود، ولی تعیین سطح، مصادیق و سیاست‌های فیلترینگ با حکومت‌هاست (احمدی، ۱۳۸۹: ۹۵). همان‌گونه که بیان شد، امروزه حاکمیت حکومت‌ها نمی‌توانند اجازه دهند که آثار زیان‌بار و مخرب یک فعالیت آنلاین در دنیای اتم‌ها، به کشور و شهروندانش سرایت کند، به همان صورت که یک حاکمیت نمی‌تواند اجازه دهد بمب‌ها و موشک‌ها از جای دیگری، در سرزمین پرتاب شوند (Thorton, 1997: 8). از آنجا که در بسیاری از کشورها، اینترنت به یک رسانه‌ی عمومی تبدیل شده است، همین امر باعث شده تا فشار متقابلی به سیاست‌گذاران وارد شود تا برای آن همانند دیگر رسانه‌های ارتباط جمعی مانند رادیو، تلویزیون و مانند آن، مقرراتی وضع کنند (دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی، ۱۳۸۴: ۱۷۹). حکومت‌ها با فناوری فیلتر کردن اینترنت و دیگر رسانه‌های عمومی، امکان دسترسی کاربران به محتویات آنها را کنترل می‌کنند. ظهور فیلترهای شبکه‌ی جهانی وب، نمونه‌ای از این روند است. این

فیلترها، نرم‌افزارهایی هستند که هدفشان جلوگیری از پخش درون‌مایه‌های ناخوشایند و قابل ایراد است. مهندسان نرم‌افزار "سامانه‌ی خط‌مشی‌گزینش محتوای اینترنت" را به‌وجود آورده‌اند و پیشگامان اینترنت نیز از آنها حمایت می‌کنند. این سامانه، یک معیار فیلترگذاری است که حفاظت از سامانه‌های گوناگون ارزیابی در فضای مجازی را امکان‌پذیر می‌کند. بر اساس این سامانه، صفحه‌های وب با برچسب خاصی علامت‌گذاری می‌شوند و کاربران، مرورگران وب و تأمین‌کنندگان خدمات اینترنتی، می‌توانند مانع دسترسی کاربران دیگر به تمام صفحه‌های دارای ارزیابی خاص شده یا فقط امکان دسترسی به صفحه‌های دارای ارزیابی خاص را فراهم کنند (آلبرتس و پاپ، ۱۳۸۵: ۱۹۰).

شکل شماره‌ی ۱ و ۲ محتویات فیلترینگ در ایران و انگلیس را نشان داده و آنها را با هم مقایسه می‌کند.

شکل ۱. محتویات فیلترینگ در انگلیس

شکل ۲. محتویات فیلترینگ در ایران

با بررسی‌های انجام شده روی قوانین فیلترینگ در کشورهای مختلف، به‌ویژه کشورهای اروپایی و مسلمان و نیز، تطبیق و مقایسه‌ی آن با مقررات وضع شده در ایران، آنچه در ابتدای امر به نظر می‌رسد اینکه بر خلاف ادعای کشورهای غربی، امر فیلترینگ مخصوص ایران نبوده و در اکثر کشورها این قوانین به‌طور جدی پیگیری می‌شود. از جهتی دیگر با بررسی آماری موارد فیلترینگ، مشخص شد که موارد اخلاقی و سیاسی در اولویت سیاست‌گذاری‌های این کشورها قرار دارند. بنابراین اکثر کشورها، به‌ویژه آنانی که ادعای دموکراسی و آزادی را دارند، از قوانین مربوط به فیلترینگ استفاده می‌کنند (<http://www.asriran.com/fa/news/198454>)

در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت، فیلترها از سوی حکومت‌ها، دولت‌ها و گروه‌ها، به‌عنوان مرزهایی برای جلوگیری از ورود اطلاعات زیان‌بار و خطرناک برای امنیت و همبستگی کشور و دیگر زمینه‌ها که با منافع ملی و حکومتی در تضاد باشد، در فضای مجازی استفاده می‌شود.

۲- کدهای مخابراتی

پس از رادیو و تلویزیون، شناخته‌شده‌ترین دستگاه مخابراتی در دنیا تلفن است. همزمان با پیشرفت‌های گوناگون مخابرات، موضوعات جدیدی از مسائل خط‌مشی ملی و جهانی پدیدار می‌شود. اتحادیه‌ی بین‌المللی مخابرات^۱ که بخشی از مسئولیت آن، استاندارد کردن مخابرات در سراسر دنیاست، از طریق انجمن مشاوره‌ی بین‌المللی تلگراف و تلفن^۲، برنامه‌ی شماره‌گیری جهانی را طرح‌ریزی کرده است که در آن برای هر کشور، یک کد دو یا سه رقمی برای متمایز کردن از دیگر کشورها داده شده است.

اتحادیه‌ی بین‌المللی مخابرات، با در اختیار گذاشتن این شماره‌های مخصوص به کشورها، مرزبندی‌هایی بین آنها قائل شده است و با این کدها، هرگونه تبادل و ارتباط را قابل شناسایی و متمایز از دیگری کرده است. براین اساس، می‌توان گفت با وجود شکل‌گیری سامانه‌های مخابراتی که توانایی برقراری ارتباط در سطوح بین‌المللی را دارند، مرزبندی‌هایی بین کشورها در شکل جدید کدهای مخابراتی و سایر کدهای خاص به‌وجود آمده‌اند (جان پرور، ۱۳۸۷: ۱۰۱).

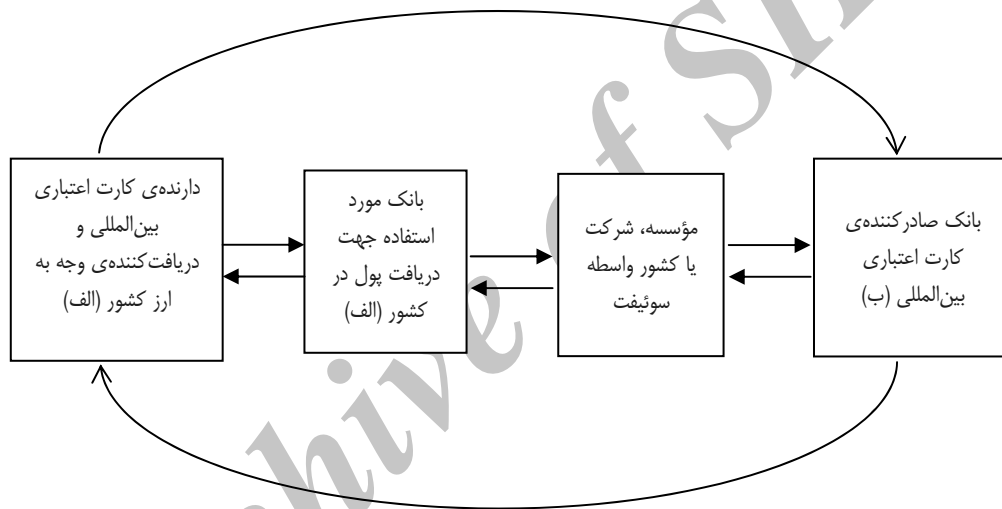
۳- کارت‌های اعتباری

در اوایل دهه‌ی ۱۹۶۰ نوع دیگری از خدمات به‌نام کارت‌های اعتباری، به‌صورت گسترده‌ای مورد پذیرش عموم مردم قرار گرفت. کارت‌های اعتباری بین‌المللی، همان‌گونه که از اسمش برداشت می‌شود، کارتی است که در بیش از یک کشور قابل استفاده باشد، بنابراین با بیش از یک ارز سروکار دارد. دارنده‌ی این کارت‌ها می‌توانند در کشورهای مختلف (طرف قرارداد) به خرید یا دریافت پول اقدام کنند. با توجه به مشکلاتی که در زمینه‌ی تبدیل ارز و مبادلات ارزی بین صادرکننده‌ی کارت و پذیرنده‌ی کارت پیش می‌آید، برای ارائه‌ی خدمات بین‌المللی، لزوم ایجاد یک سیستم مشترک

1. International Telecommunication Union (ITU)

2. International Telegraph and Telephone Consultative Committee (CCITT)

بانکی در سطح بین‌المللی احساس می‌شود. برای این کار به‌طور معمول، بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی که تمایل دارند کارت‌های بین‌المللی صادر کنند، عضو سازمان‌هایی همچون، ویزا و مسترکارت^۱ می‌شوند. کارت‌های اعتباری بر اساس نوع خاصی از کدها مخصوص کشورها که در ادامه با کد خاص^۲ شخص تکمیل می‌شود، ارز را از کشوری به کشور دیگر انتقال می‌دهند و مرزهای مالی و اعتباری کشورها به این صورت، در داخل خود برای انتقال ارز نگاه داشته می‌شوند و به حکومت‌ها این توانایی را داده‌اند که برای جلوگیری از خروج بیش از حد ارز از کشور از طریق کارت‌های اعتباری، دست به اعمال محدودیت‌هایی برای میزان انتقال بزنند که این خود نشان‌دهنده‌ی نوع جدیدی از مرز در فضای الکترونیکی و مجازی است (همان: ۱۰۳) (شکل شماره ۳).

شکل ۳. چگونگی عمل کارت‌های بین‌المللی

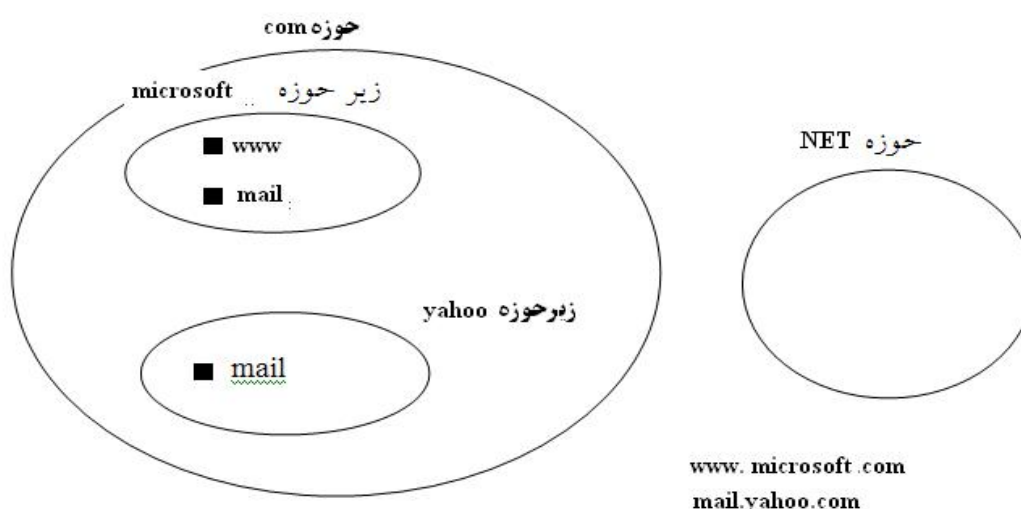
منبع: جان پرور، ۱۳۸۷: ۱۰۵

۴- کدهای اینترنتی

اینترنت به مهم‌ترین سیستم الکترونیکی در جهان تبدیل شده است؛ زیرا بسیاری از مردم جهان را به یکدیگر پیوند می‌دهد و موجب افزایش کارایی شده است. در سیستم الکترونیکی اینترنت، برای هر کشور به‌طور جداگانه یک پسوند اعمال می‌شود که نشان‌دهنده‌ی جدایی کشورها در این سیستم الکترونیکی است. یا به تعبیر دیگر همان سیستم نام‌گذاری حوزه (DNS)^۲ به‌شمار می‌رود. هر وسیله متصل به شبکه‌ی مبتنی بر TCP/IP^۳ میزبان نام دارد. در تمام ارتباطی که بین دو میزبان برقرار می‌شود، هر لایه روی سیستم مبدأ با لایه‌ی متناظر خود روی سیستم مقصد مخابره دارد؛ بنابراین هر لایه از مدل TCP/IP، باید روش آدرس‌دهی مناسبی را برای مخابره با میزبان‌های دور داشته باشد،

1. Master Card
2. Domain Name System
3. Transmission Control Protocol/Internet Portocol

به‌گونه‌ای که در لایه‌ی وسط شبکه از آدرس‌دهی فیزیکی‌ای استفاده شود که در استانداردهای مختلف متفاوت است، در لایه‌ی اینترنت، آدرس IP به‌کار می‌رود و در لایه‌ی انتقال پورت برای آدرس‌دهی استفاده می‌شود. آدرس‌دهی با نام میزبان در لایه‌ی کاربرد به‌کار می‌رود که باعث به‌یادسپاری آسان توسط کاربران می‌شود. دو نوع نام‌گذاری، یعنی نام‌گذاری بدون وابستگی و نام‌گذاری سلسله‌مراتبی در این لایه استفاده می‌شود. در نام‌گذاری بدون وابستگی، هر سیستم به‌صورت منحصربه‌فرد در شبکه تعیین می‌شود و هیچ وابستگی دیگری بین آنها وجود ندارد، اما در نام‌گذاری سلسله‌مراتبی، شبکه به چند حوزه تقسیم می‌شود (فتحیان و مهدوی نور، ۱۳۸۶: ۶۰). به‌صورتی که مطابق (شکل شماره‌ی ۴) حوزه‌ها خود می‌توانند به حوزه‌های کوچکتر (زیر حوزه) تقسیم شوند. در هر سطح، حوزه‌ها نام منحصربه‌فردی دارند که به سیستم نام حوزه مشهور است.

شکل ۴. نام‌گذاری سلسله‌مراتبی در اینترنت

منبع: فتحیان و مهدوی نور، ۱۳۸۶: ۶۲

در پایین‌ترین زیرحوزه، به هر میزبان نام منحصربه‌فردی داده می‌شود به‌گونه‌ای که نام کامل هر میزبان روی شبکه

عبارت است از: Universal Resource Location

نام بالاترین حوزه + + نام حوزه بالاتر + نام حوزه‌ی پایین‌ترین حوزه + نام میزبان Domain Name System

به‌عنوان مثال می‌توان `www.microsoft.com` اشاره کرد. `www` نام میزبان وب در زیر حوزه Microsoft است

و Microsoft زیرحوزه‌ی Com است. این نوع نام‌گذاری در اینترنت استفاده می‌شود. در این سیستم برای دسترسی به

منابع روی میزبان‌ها از نام سلسله‌مراتبی به‌اضافه‌ی نام کامل منبع متعلق به میزبان استفاده می‌شود که `URL` نام دارد.

به‌عنوان مثال برای دسترسی به اینترنتی که روی میزبان www.microsoft.com قرار دارد و نام اشتراکی آن mptr است، عبارت زیر استفاده می‌شود (همان: ۶۱):

www.microsoft.com/mptr

همچنین به‌عنوان مثال در آدرس الکترونیکی ir کد اینترنتی خاص کشور ایران است که در پایان همه آدرس‌های الکترونیکی علمی، ملی، و پست‌های الکترونیکی خاص ایران آورده می‌شود. بر این اساس کشورها با داشتن این کدهای اینترنتی متفاوت از دیگری و خاص خود، در فضای مجازی اینترنت از یکدیگر جدا می‌شوند و با استفاده از این کدها مرزبندی‌های جدیدی بین آنها شکل می‌گیرد.

۵- استفاده از خطوط انگشت سبابه

برای ورود اعضا به ابررایانه‌ها و سیستم‌های اطلاعاتی الکترونیکی و حتی اعضا به مؤسسه‌ها و سازمان‌ها و اداره‌های امنیتی و اطلاعاتی، از جمله مرزهای بسیار دقیق و حساس فضای مجازی است.

۶- رمزهای ورودی (پسوردی)

مشکل از تعدادی حرف، عدد و شکل به‌صورت ترکیبی یا مجزاست، در تمامی حوزه‌های الکترونیکی به‌عنوان مرزی تثبیت‌شده و مقبول، مورد استفاده کاربران شبکه قرار گرفته است. در بسیاری از موارد، گروه‌ها و افراد در داخل کشور یا در سراسر جهان برای رسیدن به یک هدف، روی شبکه، یک جامعه‌ی مجازی به‌وجود می‌آورند و منابع فکری و مادی خود را بسیج می‌کنند. وقتی متخصصان امنیتی در شبکه درصد کشف این جوامع مجازی سیاسی و امنیتی برآیند، درمی‌یابند که آنها از یک سیستم رمز و رمزنویسی و رمزگشایی بسیار پیچیده استفاده می‌کنند که ورود به محدوده‌ی آنها را ناممکن می‌کند. به‌گفته‌ی دیگر، مرزهای فضای مجازی، ماهیتی پایدارتر و نفوذناپذیر نسبت به مرزهای فضای واقعی دارند (ویسی، ۱۳۸۸: ۳۰). همچنین مرزهای هوشمند یکی از نوآوری‌های جدید در جهت تسهیل تجارت و در همان زمان، کنترل و مراقبت از تروریست‌ها، سلاح‌های کشتار جمعی، داروهای قاچاق و مهاجران غیر قانونی است. در حال حاضر این نوآوری باعث همکاری نزدیک آمریکا، مکزیک و کانادا برای مبارزه با تروریسم شده است. اگرچه مرزهای هوشمند مربوط به ورودی‌های مرز است؛ ولی این امر سبب مدیریت خوب نیز شده است، یعنی در عصر جهانی‌شدن که فناوری آن را شکوفا کرده، به کارگیری فناوری برای مراقبت و کنترل مرز مشاهده می‌شود. در این دنیای جهانی‌شده به‌همراه پیشرفت فناوری، ما نه‌تنها شاهد فرسوده شدن مرزها نیستیم، بلکه بر مبنای شواهد کنونی شاهد تقویت مرزها هستیم. بنابراین حتی اگر مرزهای حکومت ملی در دهه‌های اخیر نفوذپذیر شده باشند، ارتباطات جمعی موجب از رده خارج شدن مرزبندی‌ها یا موجب از میان رفتن کنترل‌های تنظیمی و نظارتی حکومت ملی نشده است. برعکس شواهدی زیاد در دست است که نخبگان حکومتی تلاش کرده‌اند تا قدرتش را بر جریان‌ها افزایش دهند (میرحیدر و حیدری فر، ۱۳۸۵: ۲۳-۲۲).

تجزیه و تحلیل

در این پژوهش ما به بررسی و تبیین تحولات مفهوم مرز در فضای سیاسی مجازی پرداختیم. بدین صورت که ابتدا با تعریف و بیان ماهیت مرز، به تحولات دوران معاصر و شکل‌گیری فضای سیاسی مجازی و تحول در ابعاد حاکمیت و مفهوم امنیت پرداخته شد. سپس در ادامه به موشکافی امنیت و تهدیدهای فضای سیاسی مجازی، انواع تهدیدهای فضای سیاسی مجازی و ضرورت کنترل آن و انواع مرزهای فضای سیاسی مجازی پرداخته شد. فرضیه‌های مطرح اینک، مرزها هر چند در عصر جهانی شدن و در فضای سیاسی مجازی دچار تغییر و تحولات شدند؛ ولی ماهیت آنها از بین نرفته، بلکه کارکردهای جدیدی به آن اضافه شده است.

می‌توان گفت فضای مجازی که حاصل پیشرفت در زمینه‌ی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی است، در کنار فضای واقعی به یک واقعیت ملموس تبدیل شده است و هر روز نقش آن در زندگی بشر گسترش می‌یابد. فضای مجازی مانند فضای واقعی دارای عناصر مختلفی است. اگر در فضای واقعی و جغرافیایی مفاهیمی مانند حاکمیت، امنیت و تهدید را داریم، در فضای مجازی این مفاهیم دچار تحولات کارکردی شده‌اند. برای نمونه، در بحث حاکمیت ملی که شامل حاکمیت سیاسی، اقتصادی و نظامی است، این موارد در فضای مجازی به نوعی دگرگون شده و تهدیدها و امنیت تغییر کرده است. به‌عنوان مثال در فضای مجازی تهدیدکنندگان جدیدی به‌وجود آمده‌اند، مانند هکرها، ویروس‌ها و کرم‌های رایانه‌ای، تروریسم‌های فضای مجازی و سایت‌های غیر اخلاقی. البته این نکته را باید در نظر داشت که ماهیت تهدید همان است، اما جنس تهدیدها تغییر کرده است. بنابراین اگر ما در فضای واقعی برای خود مرز قائل می‌شویم تا محدوده‌ی فعالیت ما با دیگران تداخل نکند و برای جلوگیری از تهدیدها در حفظ و مراقبت از مرزهایمان کوشا هستیم، با در نظر گرفتن این نکته که ماهیت مرز هیچ‌گاه تغییر نمی‌کند، ولی کارکرد آن دچار دگرگونی می‌شود، می‌توانیم بگوییم که در فضای مجازی، ما کنترل‌های مرزی و به‌نوعی مرزهای مجازی داریم.

بدین ترتیب اگر در حال حاضر ما دو فضای واقعی و مجازی داشته باشیم، مرزها هم در فضای واقعی و هم در فضای مجازی شکل‌های جدیدی به‌خود گرفته‌اند. در فضای واقعی تحولات باعث ایجاد مرزهای جدید شده‌اند. برای نمونه، مرزهایی که بر اساس دین و مذهب، طبقات اجتماعی، قومیت و نژاد، فرهنگ و زبان، فضا و مکان و ملت و ناسیونالیسم شکل گرفته‌اند. اینترنت و فضای سیاسی مجازی شکل‌گرفته توسط فناوری‌های ارتباطی، یک واقعیت ملموسی است که در کنار فضای واقعی وجود دارد، اما تفاوت‌هایی هم با فضای واقعی دارد. بحثی که در این جا مطرح است اینک، اگر ما در فضای واقعی و جغرافیایی یک کشور مرزهایی داریم و جریان‌های مختلف را توسط مرزها کنترل می‌کنیم، در فضای سیاسی مجازی چگونه می‌توان مرز ایجاد کرد؟ به طوری که بسیاری از پدیده‌های سیاسی مختلف فضای واقعی، در فضای مجازی بازنمایی می‌شود. با وجود نام‌ها و واژگانی مانند تروریسم سایبری، جرایم فضای مجازی، تجاوز در فضای مجازی یا حتی توزیع موارد ضد اخلاقی، تبلیغات نژادپرستی، تبلیغات ضد مذهبی، جریان یک‌سویه‌ی اطلاعات، بحث هکرها و... نیاز به قاعده‌مند و تنظیم کردن اینترنت و فضای مجازی را ضروری می‌یابیم. فیلترینگ یک نوع مرز مجازی است که در واقع حکومت‌ها برای آنچه مورد خوشایند آنها نیست و به نوعی آن را تهدید می‌شمارند، فیلترینگ را اجرا می‌کنند. همچنین برخی موارد فنی و نشانه‌های موجود در فضای مجازی به‌نوعی نشان‌دهنده‌ی

مرزهای مجازی هستند. به عنوان مثال کدهای مخابراتی و اینترنتی نشان‌دهنده‌ی مرزهای مجازی خاص برای یک کشور هستند (به عنوان مثال دامنه‌ی IT برای ایران). بنابراین وجود مرزهای الکترونیکی نشانه‌ی آن است که کارکرد مرز در فضای سیاسی مجازی تغییر کرده است و کارکرد جدیدی به آن اضافه شده است، ولی ماهیت آن از بین نرفته است. بدین ترتیب فرضیه‌های این پژوهش اثبات می‌شود.

نتیجه‌گیری

مرزها از مهم‌ترین بحث‌های جغرافیای سیاسی شمرده می‌شوند؛ اما با وجود جهانی‌شدن بحث‌های زیادی در مورد از بین رفتن مرزها مطرح شد. فضای مجازی و اینترنت در عصر جهانی‌شدن گسترش فراوانی پیدا کرده‌اند. در این پژوهش سؤال اصلی این بود که مرزها در عصر جهانی و فضای مجازی چه تغییر و تحولاتی پیدا کرده‌اند. همچنین فرضیه‌های مطرح اینک، مرزها هر چند در عصر جهانی‌شدن و در فضای سیاسی مجازی دچار تغییر و تحولات شدند؛ ولی ماهیت آنها از بین نرفته، بلکه کارکردهای جدیدی به آن اضافه شده است. از مجموعه یافته‌های این پژوهش این نتیجه به دست آمد که مرزها در عصر جهانی‌شدن و در فضای مجازی که امروزه به یک واقعیت ملموس تبدیل شده، دچار تغییرات کارکردی شده‌اند. همچنین تحولات دوران معاصر، سبب ایجاد مرزهای جدید در فضای واقعی نیز شده است، مانند مرزهایی که بر اساس دین و مذهب، قومیت و نژاد و طبقات اجتماعی به وجود آمدند. از سوی دیگر، عناصر سیاسی در فضای مجازی به طوری دیگر بازنمایی شده است. اگر تروریسم در فضای واقعی و جغرافیایی وجود دارد، در فضای مجازی نیز، تروریسم مجازی وجود دارد یا برخی توزیع موارد خاص در سایت‌ها یا وجود سایت‌های غیراخلاقی، ضد دینی، تبلیغات نژادپرستی و بسیاری از این موارد، نشان‌دهنده‌ی این است که ما نیاز به قاعده‌مند کردن یا تنظیم اینترنت و فضای مجازی هستیم، همان‌طور که در فضای واقعی با ایجاد مرزها در پی کنترل جریان‌ها هستیم، این ضرورت در فضای مجازی هم احساس می‌شود. در این پژوهش مهم‌ترین گفتمان مربوط به مرزهای مجازی هستند. فیلترینگ، کدهای اینترنتی، کدهای مخابراتی، کارت‌های اعتباری و مانند آن، به عنوان مرزهای مجازی مطرح شدند که از آنها با نام مرزهای الکترونیکی هم می‌توان یاد کرد. بدین ترتیب وجود مرزهای الکترونیکی نشان‌دهنده‌ی این است که کارکرد مرز در فضای سیاسی مجازی دچار تغییر شده‌اند. ولی به این نکته باید توجه کرد که مرزها هیچ‌گاه از بین نرفته‌اند. بدین ترتیب امروزه ما در کنار مرزهای واقعی با نوعی دیگر از مرزها روبه‌رو هستیم که مرزهای مجازی نامیده می‌شوند.

منابع

1. Ahmadi Firozjaei, M., 2011, **Explanation of Evolutions Border in the Political Cyber Space with Emphasis on Iran**, Master Thesis by Leading Rasol Afzali, University of Tehran, Tehran. (In Persian)
2. Alberts, D., Pape, D., 2006, **A Selection of the Information Age: National Security Requirements in the Information Age**, Translators by: Aliabadi A, Nakhjavani R, Institute for Strategic Studies, Tehran. (In Persian)

3. Ameli, S. R., 2008, **Tehran** Virtual City Studies, Second Edition, Publication Qalam, Tehran. (*In Persian*)
4. Bell, D., 2006, Post-industrial Society Arrives, Shokri M taken from Cohen L, Selected Texts from Modern to Postmodern, Translated by: Rashidan A., Publication Ney, Tehran. (*In Persian*)
5. Blacksell, M., 2006, **Political Geography**, Routledge, USA.
6. Castles, M., 2001, Information Age: Economy, Society, Culture, Cover 2, Publication Tarhe no, Tehran. (*In Persian*)
7. Developments in IT Law Newsletter, 2003, the Emergence of Information Society, Technology Law Committee of the Office of Technology Cooperation IR, No. 6, Tehran. (*In Persian*)
8. Draysedel, A., Blaik, G., 1997, **Political Geography of Middle East and North Arica**, Translated by Mirhaidar, D., 8^{ed}, Center Publication of Foreign Affair Ministry, Tehran. (*In Persian*)
9. Eraqchi, A., 1998, **Internet: A New Field in the Interaction of Cultures**, Journal External Policy, Vol. 15, No. 10, PP. 62-72.
10. Eslami, M., 2002, **IT Islamic Republic of Iran to the Security Threat or Opportunity, De Fence and Security Quarterly**, Vol. 12, No.33, PP. 130-143. (*In Persian*)
11. Fatheyen, M., Mehdi Nor, S. H, 2007, Before the Comprehensive Information, Publication Cultural Institute Deybagaran, Tehran. (*In Persian*)
12. Glassner, M. I., 1992, **Political Geography**, John Wiley & Sons, Canada.
13. Glick, Sc., 1995, **From Immigration to Transmigration**, Anthropological Quarterly, Vol.68, No. 1, PP. 59-68.
14. Gohari Moghaddam, A., 2008, Digital Diplomacy: Conceptual Development and Scientific, Despair Strategy Quarterly, No. 13, PP. 104-117. (*In Persian*)
15. Hassan Beygi A., 2005, Law and Security in Cyberspace, International Research Institute for Cultural Studies and Contemporary Abrar, Tehran. (*In Persian*)
16. Hassan Beygi, A., 2005, Development of National Data Network, Challenges and Threats to National Security, Journal of Islamic Revolution of Thought, Vol. 7, No.33, PP. 1-28. (*In Persian*)
17. Held, D. and Maggero, A., 2003, **Globalization and Its Opponents**, Translation Karbasian M., Scientific and Cultural Publications, Tehran. (*In Persian*)
18. Held, D., 1999, **Global Transformation: Politics, Economics and Culture**, Polity Press, Cambridge.
19. Janparvar, M., 2008, **Examination of Border Concept Based on Contemporary Era**, Master Thesis By Leading Mohammad Reza Hafeznia, Tarbiat Modares University. (*In Persian*)
20. Janston, A., Taylor, P., Wats, M., 2004, **Geography of Global Evolution**, Translated by: Norozeian N, Publication Great War Period, Tehran. (*In Persian*)

21. Kavyanierad, M., 2004, **National Security from the Perspective of Political Geography**, Journal of Strategic Studies, Vol. 7, No. 4, PP. 25-47. (*In Persian*)
22. Mahpishanian, M., 2011, War in the Media and Cyber Space, Permanent Secretariat of the National Conference on Software, Publication Alleya, Tehran, (*In Persian*)
23. McGrew, G., 2000, **A Global Society?** in Hall, Held and McGrew (eds) Modernity and its Future, Morley, D and K. Robins (1996), Space of Identity, Routledge, London.
24. Mir- Heydar, D., 2000, **The Foundations of Political Geography**, the Publication of Samt, Tehran. (*In Persian*)
25. Mir- Heydar, D., Heydarifar M. R., 2006, **Territory Concept Development in Era of Globalization**, Geopolitics Quarterly, No. 2, PP. 1-26. (*In Persian*)
26. Mirmohammadi, M., 2007, Intelligence Functions in Statecraft, Parliament and Research Quarterly, No. 57, PP.153-198. (*In Persian*)
27. Mojtahedzade, P., 2002, **Political Geography and Geographical Politics**, the Publication of Samt, Tehran. (*In Persian*)
28. Muir, R., 2001, **Political Geography: A New Introduction**, Translated by: Mirheydar, D., Safavi Y., the Institute of Geography of Army, Tehran. (*In Persian*)
29. Ohmae, K., 1995, **The End of the Nation State**, Harper Collins, London.
30. Perscott, J.V., 1987, **Political Frontiers & Boundaries**, on Amazon.Co.Uk, London.
31. Qalibaf, M., Yari Shegefti, S., Ramzanzadeh Lesboei M., 2008, Dimensions of social Capital on Border Security Case Study: The Boundary Nosed City DA Pave Kermanshah Province, Geopolitics Quarterly, Vol. 4, No. 2, PP. 25-50. (*In Persian*)
32. Sadoqi, M., 2007, **Information Technology and National Sovereignty**, Political Studies and International Ministry of Foreign Affairs, Print Center Vantsharat, Tehran. (*In Persian*)
33. Salimi, H., 2005, **Various Theories about Globalization**, Samt Publications.
34. Secretariat of the Council Information, 2005, **Internet Navigation: Inclusive Participation**, Translated by: Kashian A, Soror, Tehran. (*In Persian*)
35. Sholet, J., 2004, **Globalization Politics: International Relations in the Modern Age**, Translation, Abolghaseme Rahchamani and Other, Abrar Contemporary Cultural Studies and Research Institute of Iran. (*In Persian*)
36. Tahriri, Z., 2004, **Computer Internet Cyberspace Legal Status in International Law**, Master Thesis by Leading Abbasali Kadkhodaei, University of Tehran. (*In Persian*)
37. Taylor, J.P., 1989, **Political Geography**, 2 nd. Ed, London.
38. Tuathail, G., Dalbi, S. and Rotlej, P., 2001, **Geopolitical thought in the Twentieth Century**, Translation Mohammad Reza Hafeznia and Hasheme Nasiri, Ministry of Foreign Affairs, Tehran. (*In Persian*)
39. Veysi, H., 2009, Globalization and the Influence of Borders in Cyberspace, Educational Development, Analytical and Information Quarterly, Vol. 24, No. 2, PP. 25-31. (*In Persian*)

40. Wilkes, 1997, **International Law Jurisdiction**, the Richmond Journal of Law and Technology, Vol. 4, No. 2, PP. 32-41.
41. Zeyaei Parvar, H., 2007, Medium, Culture and Management, Social and Cultural Research Group, Research Letter 13, Expediency Council Strategic Research Institute, Tehran. *(In Persian)*

Archive of SID